

CİLT 12, SAYI: 11, KASIM 1984

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

görüŖ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) KASIM 1984

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ali Koçman*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres: Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9
Harbiye - İST.
Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak TÜSİAD
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kul-
lanılabilir.

Basıldığı Yer: Lebib Yalkın Yayınları ve Basım
İşleri A.Ş.
Telefon: 143 15 75/5 Hat

Bu Sayıda,

İhracatımızda Öncü Bir Sektör; Tekstil	4
1984 Yılıının İkinci Üç Ayında İmalât Sanayii Sektörünün Durumu . .	8
Japonya'da Mali Piyasaların Liberalleştirilmesi	12
Yunanistan İran ile Takas Anlaşması İmzalıyor	16
AET'de Şarap Üretimi	20
Dünya'da Araştırma Geliştirme Harcamaları	23
Japon Sendikacılığı	29

İhracatımızda

Öncü Bir Sektör;

Tekstil....

Türk Ekonomisinde tekstil sektörü, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi önemli bir yere sahiptir. Tekstil sektörü özellikle sağladığı yüksek istihdam, katma değer ve döviz girdisi açısından bugün çok önemli bir sektör durumundadır. Planlı dönemin ilk yıllarında tekstil ürünleri ihracatımız, toplam ihracatımızın ancak yüzde 1'ini oluşturmuştur. 1970'li yıllardan itibaren sürekli biçimde artış gösteren tekstil ihracatımız sırasıyla 1970 yılında toplam ihracatımızın yüzde 4'üne, 1975'de yüzde 9'una ve 1980 yılında yüzde 15'ine ulaşmış ve özellikle 1980 yılından sonra adeta bir patlama göstererek 1983 yılı sonunda toplam ihracatımızın yüzde 23'üne ulaşmıştır.

Planlı Dönemde Tekstil Ürünleri İhracatı

Yıllar	(Bin Dolar)		Toplam İhracatta Tekstil İhracatının Payı (%)
	Tekstil Ürünleri İhracatı	Toplam İhracat	
1961	2.129	346.737	1.0
1965	4.470	463.735	1.0
1970	25.823	588.476	4.0
1975	127.492	1.401.075	9.0
1980	424.321	2.910.122	15.0
1981	892.200	4.702.934	19.0
1982	1.056.299	5.745.973	18.0
1983	1.299.098	5.727.833	23.0

Tekstil ürünlerinin sanayi ürünleri ihracatı içindeki payı ise, 1979'da yüzde 48.1 iken, 1980'de yüzde 40.5'e, 1981'de ise yüzde 35'e düşmüş, 1983 yılında ise tekrar yüzde 35.5'e ulaşmıştır. Bu düşüşte son yıllarda sanayi ürünleri ihracatımızın hızlı gelişmesi neden olmuştur. Bu sektörde yapılan ihracatın yüzde 60'ya yakın kısmı AET ülkelerine yöneliktir. 1983 yılında, toplam tekstil ihracatımızın yüzde 59.2 si, AET'ye yönelikken, toplam AET ihracatımızda yüzde 38'ini tekstil ürünleri oluşturmuştur.

Tekstil ürünleri ihracatımızda en büyük kalemi, dokumadan imal edilen giyim eşyası, pamuk iplikleri ve sentetik-suni iplikler, halı-kilim mamülleri oluşturmaktadır. Uzun yıllar bu alandaki ihracatımızda yüzde 25'lik pay ile en büyük kalemi oluşturan pamuk ve pamuk ipliğinin payı sürekli düşüş göstermiş, buna karşın mamül maddelerin payında önemli ihracat artışları gerçekleşmiştir. Miktar olarak ise, pamuk ipliğinin ihracatında önemli bir değişiklik olmamış, pamukta ise, 1979'dan 1983'e kadar artış görülmüştür.

1979'da genel ihracatımız içinde, tekstil sektöründe mamül maddelerin payı yüzde 7'i iken, 1983 yılında bu oran yüzde 18.3'e yükselmiştir. 1984 yılının ilk 6 aylık verilerine göre ise, sanayi ürünleri ihracatında ilk sırayı 1.06 milyar dolarla dokumacılık ürünleri aldı. Bu ürünlerin ihracatı geçen yılın aynı dönemine oranla yüzde 66.3 oranında artış göstermiş bulunmaktadır. Pamuk ve iplik ihracatımızın tamamının kısa dönem içinde mamül hale dönüşmesi halinde, tekstil sektörümüzün ülkemize sağladığı döviz gelirinun 2.5-3 milyar dolara ulaşması mümkün gözükmektedir.

Tekstil Sanayi İhracatı

	1980		1981		1982		1983	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
Sentetik ve Sun'i	3.401	17.208	8.053	33.434	27.553	93.830	35.911	137.125
Liflerden İplikler	58.466	181.161	86.740	230.559	90.928	218.278	90.245	252.125
Pamuk İplikleri	1.298	7.491	3.551	22.876	4.377	23.296	9.623	51.053
Sentetik ve Sun'i Dokuma	1.493	6.652	3.174	9.372	8.679	25.587	4.807	15.596
Ham Bez	1.465	9.568	3.365	20.734	10.775	62.568	13.004	69.596
Sair Pamuklu Dokuma	1.091	83.857	3.246	155.493	2.899	228.804	2.539	163.839
Halı, Kilim	1.620	9.069	4.833	32.258	6.423	30.350	11.361	40.466
Diğer Dokumacılık Mam.	4.027	66.561	8.694	201.105	11.892	259.667	17.472	393.231
Dokumadan Giyim Eşyası	1.386	16.198	2.320	33.676	2.132	31.216	5.564	66.404
Örme Eşyası	3.072	23.336	5.571	41.676	7.491	56.822	8.606	70.121
Mefruşat	.	3.219	.	30.630	.	25.881	.	39.542
Diğerleri
T O P L A M	-	424.320	-	802.813	-	1.056.299	-	1.299.098

1984 Yılıın İkinci Üç Ayında İmalat Sanayii Sektörünün Durumu

1984 Yılıın ikinci üç ayında üretim artışı geçen senenin aynı dönemine göre sabit fiyatlarla yüzde 9.3, cari olarak ise yüzde 56.0 civarındadır. En önemli üretim artışı elektrikli makinalarda gerçekleşirken, orman ürünlerinde üretim gerilemesi görülmüştür.

Satışların üretimin altında kalması neticesinde 1983'de stoklara ilave yüzde 4.6, 1984'de yüzde 4.0 olmuştur. 1984 yılının ilk üç ayında ise yüzde 6.5 idi. Stoklarda ilk üç aya göre görülen ufak gerileme satışların ilk üç aya göre iyileşmesinden değil, üretimdeki bir miktar gerilemeden kaynaklanmaktadır.

Stoklara ilavenin en yüksek olduğu alt sektör taş ve toprağa dayalı sanayidir. (yüzde 18.0) 1983 yılında orman ürünleri, 1984 yılında da metal eşya, makina ve

ulaştırma araçlarında stoklardan eksilme olmuştur.

Tartılı ortalamaya göre kapasite kullanımını yüzde 71.5'dir. 1983'ün aynı döneminde ise yüzde 69.8 idi. 1984'ün ilk döneminde ise yüzde 72.7 idi. İkinci üç aylık dönemdeki 1.2'lik düşüş, üretim büyüme hızının da ilk döneme göre daha düşük olduğunun bir işaretidir.

En yüksek kapasite kullanımı 80.7 ile taş ve toprağa dayalı sanayide gerçekleştirilmiştir. Orman ürünleri ve mobilya sanayiinde ise kapasite yarı yarıya (yüzde 50.7) kullanılmaktadır.

KAPASİTE KULLANIM ORANLARI (%) (Tartılı)

	<u>1983</u>	<u>1984</u>
Gıda İçki tütün	73.6	68.4
Doküma Giyim Eşyası ve Deri	75.1	74.7
Orman Ürünleri ve Mobilya	60.3	50.7
Kâğıt, Kâğıt Ür. ve Basım	69.4	77.7
Kimya San. Pet. Las. Plas.		
Mam. S.	73.5	74.7
Taş Toprağa Dayalı San.	77.3	80.7
Metal Ana San.	65.9	64.7
Metal Eşya Mak. Teç. İl.		
Mes. Al. San.	63.1	68.3
Diğer	74.2	72.9
Toplam	69.8	71.5

1984 ve 1983'ün ikinci üç aylarında tam kapasiteyi kullanamama nedenleri şöyledir :

	<u>1983</u>	<u>1984</u>
1) Talepteki yetersizlik	45.9	50.1
– İç Talep	31.6	34.8
– Dış Talep	14.3	15.2
2) Mali Güçlükler	25.0	25.5
3) Hammadde Yetersizliği	19.7	17.5
– Yerli	9.8	9.4
– İthal Malı	9.9	8.1
4) Enerji	4.9	3.4
5) İşçi	2.7	2.8
6) Diğer	1.5	0.3

Sıralamada son yıllarda bir değişiklik olmadı ise de, 1984'ün ilk üç ayına göre ilk sırada olan talep yetersizliğinin ağırlığı yüzde 48.2'den yüzde 50.1'e artmıştır. 1984 yılının ikinci üç ayında yatırım planlayıp muhtelif oranlarda gerçekleştiren firmaların oranı yüzde 13.3'dür. Bu oran ilk 3 ayda yüzde 15.6 idi. Geçen sene aynı dönemde bu oran yüzde 15.7 idi.

İmalat Sanayi Alt Sektörlerinde 1984 ve 1983 yıllarının ikinci üç aylarında Üretim, Satış ve Stok Değişimi

Alt Sektörler	1983 İkinci üç ay				1984 İkinci üç ay				Üretim Artışı	
	İşyeri Sayısı	Üretim (Milyon TL)	Satış (Milyon TL)	Stok Değişimi (%)	İşyeri Sayısı	Üretim (Milyon TL)	Satış (Milyon TL)	Stok Değişimi (%)	Cari Sabit (%)	Artışı (%)
- Gıda, içki ve tütün	89	35.241	33.646	4.0	84	53.303	53.276	0.0	63.6	- 2.4
- Dokuma, giyim, deri, ayakkabı	208	55.572	52.730	4.0	195	77.235	73.582	4.0	50.6	8.1
- Orman ürünleri	27	3.334	3.354	-0.6	22	3.081	2.816	9.0	12.8	-13.3
- Kağıt ve basım	43	12.872	12.435	3.0	34	14.220	13.068	8.0	67.2	15.4
- Kimya, Las, Plas. ve Pet. ürünleri	179	107.223	103.256	3.0	155	146.326	137.394	6.0	60.6	13.4
- Taş ve toprağa dayalı San.	44	19.869	16.534	20.0	42	28.865	24.353	18.0	31.7	- 0.8
- Metal ana sanayi	62	38.929	38.070	2.0	58	55.444	52.043	6.0	56.8	6.8
- Metal eşya, mak. ve Ula. araçları	290	118.651	114.924	3.0	296	143.437	147.203	-2.0	58.1	13.8
- Diğer imalat	24	2.699	2.183	23.0	25	3.754	3.514	6.0	50.2	14.9
- Toplam imalat sanayii	966	394.391	377.154	4.6	911	527.665	507.249	4.0	56.0	9.3

Kaynak : İSO

Japonya'da

Mali Piyasaların

Liberalleştirilmesi

Japonya'da ikinci Dünya Savaşı'ndan sonra tüm özel mali kurumlara düzenlemeler getirilmiş ve bu kurumlar hükümetçe sürekli korunmuştur. Ancak son 10 yıldır bu kontroller oldukça azaltılmıştır. Kurumlar arasında rekabetin çok sınırlı olduğu Japonya'da, faiz oranları ve uluslararası sermaye hareketleri sıkı bir şekilde kontrol edilmiştir. 1970'lerin başında sistem hala çok sıkı düzenlemelere tabi, kompartmanlara ayrılmış ve yabancı pazarlardan soyutlanmış durumda idi. Halk tasarruflarını düşük faizle bankalara yatırıyor, buna karşılık bankalar şirketlerin açıklarını finanse ediyorlardı. Faizlerin denge seviyesinin altında olması neticesinde, krediler tamamen bankalarca dağıtılmakta ve sermaye piyasasının kurulması için bir girişim bulunmamakta idi.

Japonya'da düşük faiz politikası şu nedenlerden dolayı devam etmiştir.

- Piyasada halkın alabileceği emin mali değerler yoktu.
- Rekabeti engelleyici anlaşmalar ve kontroller nedeniyle kurumlar faiz yarışına girmemişlerdi.
- Sabit kur rejimi altındaki sıkı kontroller sermayenin yurt dışına akışını engelliyordu.
- Şirketlerin yurt dışından borçlanmaları önlenmişti. Her ne kadar Japon mali sistemi piyasa esaslarına göre düzenlenmemişse de sermaye formasyonunda ve yüksek gelişme hızının sağlanmasında önemli rol oynamıştır. Son 10 yılda belli başlı makro-ekonomik değişiklikler bu sistem üzerine önemli bir disiplin getirmiştir. Yatırım oranları düşerken şirketlerin fon ihtiyacı azalmıştır. Aynı zamanda hane halkının tasarruf oranı 1960'larda yüzde 18'den, 1970'lerde yüzde 20'ye yükselmiştir. Devlet tahvillerinin miktarında da önemli bir artış olmuştur. Daha sonra tahvil alım satımı için gelişen ikincil piyasa, serbest kısa-vade para piyasalarının gelişmesinde etkili olmuştur. Mali piyasa bankalar dışında, kısa vadeli finansman sağlamak için geliştirilmiştir.

Tahvil ve para piyasalarındaki hızlı değişimler, mali sistemde değişikliklere neden olmuştur. Yakın bir geçmişe kadar piyasadaki bu kurumlar, fonların toplanması ve müşteri tipleri açısından kompartmanlara ayrılmıştı. En önemli kurallardan biri bankaların menkul kıymet alım satımlarına izin verilmesi idi. Şehir ve bölge bankalarının esas olarak kısa vadeli borçlar vermelerine izin verilirken, uzun vadeli borçları, uzun vadeli kredi bankaları vermekte idi.

Liberalizasyon ile mali kuruluşlar arasındaki bu bölünmeye önemli bir baskı getirilmiştir. Şehir bankaları uzun vadeli krediler verebilirken, uzun vadeli kredi bankalarında kısa vadeli borçlar vermeye başlamışlardır.

Bankaların sonraları tahvil satışına izin verilirken, çeşitli yüksek getirili yeni araçlar yaratılmıştır. Ödenen faizler piyasa faizlerine yaklaştırılınca da şirketler kârları azalmıştır. Ancak bunlar liberalizasyonun doğal sonuçları olup, mali kuruluşların etkinliklerinin zamanla artması planlanmıştır. Finansal piyasaların daha fazla serbest olması, uluslararası sermaye alışverişinin kolaylaştırılması ile

desteklenmiştir. Japonya'nın net sermaye ihracatçısı durumuna gelmesi bu değişikliği hızlandırmıştır.

Otoriteler mali piyasaların yabancılara daha açık olabilmesi için de yeni düzenlemeler getirmişlerdir. ABD ve Japonya arasında yapılan bir anlaşma hem yabancı hem de yurtiçi yatırımcılara daha fazla mali değer sunulmasını sağlamaya yöneliktir. Alınan kararların genel olarak ve özellikle döviz kurları üzerindeki etkileri ileride anlaşılacaktır.

Mali hizmetlerin uluslararası rekabete açılması, mali kuruluşları daha etkin bir çalışmaya itebilir. Verimli bir çalışma elde etmek, mali piyasaların liberalleştirilmesi için en önemli nedendir. Herhangi bir değişiklik yapılırken istikrarın bozulmaması için bunun çok dikkatli ve yavaş yapılması gerekmektedir.

Kaynak: OECD Observer.

Yunanistan İnan ile Takas Anlaşması İmzalıyor

İnan ile Yunanistan arasında 200 milyon dolar tutarında takas anlaşması gözden geçirilmektedir. Yunanistan Suriye ile de bu tip bir anlaşmayı prensipte kabul etmiş bulunmaktadır.

1981'de AET'ye katılma şartlarına göre Yunanistan'ın Sovyet Bloku ve birçok Arap ülkesi ile olan ticaretine ilişkin anlaşmaları yavaş yavaş sona erdirmek zorundadır.

Takas sistemi henüz kliring ismini almadı ise de gün geçtikçe daha açık bir hale gelmektedir. İnan ile yapılan son anlaşma ile takas sisteminde bir adım daha atılmıştır. Böylece Yunanistan tamamen mal veya hizmet ile ödeme yapma konusunda bir petrol üreticisi ülke ile anlaşmış bulunmaktadır.

İnan 75 milyon dolar değerinde kümes hayvanı, yumurta, buğday, tütün, sigara,

ilaç, kumaş, kereste ve alüminyum mamuller alacak, zeytinyağı, gübre, transformatör, refrakter, battaniye ve diğer sinai mamullerin alımı yolu ile 6 tane 40.000 tonluk yük taşıyıcı inşası ve 2 milyar dolar değerinde tamir için sipariş verecektir.

İran'a anlaşma yapmak üzere gidecek grup içinde özel sektör temsilcilerinin de bulunacağı belirtilmiştir, ancak daha sonra sadece kamu kuruluşları davet edilmiştir. Bu durumun özel sektör aleyhine bir ayırım olduğu belirtilmiştir.

İran'ın ham petrolü Yunanistan'ın kamu rafinerilerinde işletip, üçüncü pazarlara satmayı programlamaktadır.

İran ile yapılan görüşmeler sırasında diğer bir grup da Suriye ile petrol ürünleri dışında bir takas için anlaşmaya çalışmakta idiler. Gıda maddeleri, mobilya ve soğuk hava kamyonları imali konusunda Yunanistan-Suriye işbirliği içinde Şam'da görüşmeler yapılmaktadır. Bunun yanısıra Lazkiye ve Volos limanları arasında tren taşımacılığı için gemi işletecek bir ortak şirket kurulmasına çalışılmaktadır. Bu tip taşımacılık daha

önce iki ülke arasındaki karayolu taşımacılığını takviye etmek üzere beş yıl önce de planlanmıştı. Bugün İran-İrak savaşı ve Ortadoğu'daki petrol üreticilerinin ithalatını azaltması nedeni ile sadece bir kamyon ferisi (truck ferry) işletiliyordu. Yarı resmi kaynaklar tren ferisinin 1986'da faaliyete geçeceğini belirtiyorlar. İran ile olan anlaşma bağımsız Yunan enerji eksperlerine göre Yunanistan'ın Sovyetlere artan bağımlılığı konusundaki endişeleri arttırmaktadır.

Yunanistan'ın 1983 yılında 1.1 milyon ton Kuzey Ege'de Prinos Bölgesinden 2 milyon ton Suudi Arabistan'dan 1.8 milyon ton Sovyetlerden, 900.000 ton Irak'tan, 800.000'er ton Libya ve Cezayir'den ve 600.000 ton spot olmak üzere toplam 8 milyon tonluk petrol alımı yapmıştır.

Bu kaynaklar İran'ın da eklenmesi ile bu sene aynı kalacaktır. Öte yandan Sovyetlerden kömür ve elektrik enerjisi alınmaktadır. Ayrıca Bulgaristan'dan geçecek bir boru hattı ile Sovyetlerden tabii gaz alınması da sözkonusudur. Sanayiciler arasında en çok tartışılan konulardan bir diğeri ithalat-ihracatta hükümetin çok faz-

la yer alması ve işleri özel sektörden daha çok millileştirmiş şirketlere kaydırmasıdır. Bu durumda, millileştirmeden sonra şirketler daha iyi sonuçlar alırken, özel sektör kuruluşları iflasa sürüklenmektedir.

İran ile anlaşma bu nedenlerle dikkatle gözlenmektedir. Gemi yapımı ve tamir işlerinin direkt olarak millileştirilmiş kuruluşlara mı verileceği yoksa kamu ve özel sektör kuruluşlarının bu işleri almak için mücadele mi edeceği konusu önem taşımaktadır.

Kaynak: The Journal of Commerce

AET'de Şarap Üretimi

Dört sene önce AET'nin iyi bir şarap politikası geliştirdiği açıklanırken, tarım planlamacıları şarap pazarının yapısının yeniden düzenlenmesi ile üretimin gelecekte gayet uygun düzeyde olacağını belirtmişlerdir. Ancak iki yıl sonra ya nıldıkları ve daha önceki düzenlemelerin tahmin edildiği gibi işlemediği ortaya çıkmıştır.

Piyasanın tüm kontrollardan arındırılmasını sağlayabilmek için Tarım Bakanlıklarına yeni düzenlemeler getirmesi ve hükümetin piyasaya müdahalesini etkilemesi için başvurulmuştur. Problem şöyle özetlenebilir: Son beş yılda Rhine bölge sinden Sicilya'ya kadar üreticiler senede 165 milyon hekto litre şarap üretmektedirler. Hasatta önemli dalgalanmalar olmadıkça bu trendin böyle devam etmesi beklenmektedir.

Şarap tüketimi ise bu trendin ters yönünde işlemektedir. AET ülkelerinde sadece 135 milyon hektolitre şarap tüketilmektedir.

Almanya, Danimarka ve Hollanda'da tüketim halâ yüksekse de İtalya ve Fransa gibi klasik şarap tüketici ülkelerde de tüketim düşmüştür. Bu ülkelerin artan şarap ihracatı arz fazlasını yok etmeye yetmemektedir.

1981 yılında şarap fazlalığı 1 milyar DM, 1983 yılında ise 1.4 milyar DM'in üzerindedir.

Avrupa Topluluğunun şarap politikası AET'nin tarımsal fazlalıkları nasıl politik olarak yarattığının klasik bir örneğidir. İlk piyasa düzenlemeleri oldukça zararsızdır. Esas amaç üye ülkeler arasında takyitli ticari yapının liberalleştirilmesi idi. Bu safhada şarap için minimum garanti fiyat olmadığı gibi hükümetin fazlalığı satın alma önlemleri de yoktu. Üreticiler sadece fiyatları düşürecek şekilde kötü hasat olduğu durumlarda bir destek talep edebiliyorlardı. 1970'lerin ortasında fiyat problemi İtalyan şarap savaşına neden olmuştur. Çiftçileri yatıştırmak için Brüksel fazla ürünü satın alarak fiyatların yüksek kalmasına çalışmıştır. Yeni ekim alanlarının da sınırlandırılması ile üretim fazlasının önlenmesine çalışılmaktadır.

AET düzenlemeleri sadece alelade şaraplara uygulanmakta olup kaliteli şarap-

larda halâ arz-talep güçleri etkili olmaktadır. Bu durumda Almanya'da üretilen şarapların yüzde 10'nu, bu düzenlemelere girmekte iken bu oran Fransız şarapları içinde yüzde 70-80, İtalyan'lar içinse yüzde 90'dır.

Esas fikir üreticilerin gelirlerini korumak iken, yüksek fiyatlar, gereksiz yere damıtma ile çok fazla üretimi teşvik etmektedir. 1982/83 şarap yılında 22 milyon hektolitre şarap heba olmuştur. Bu rakamın 1983/84'de 32 milyona yükselmesi beklenmektedir. Bu da AET'de üretilen masa şaraplarının dörtte biri kadardır. 1986'da Portekiz ve İspanya'nında topluluğa katılması ile şarap gölünün şarap okyanusuna dönmesi beklenmektedir.

Kaynak: The German Tribune

Dünya'da

Araştırma Geliştirme

Harcamaları

Birinci ve ikinci petrol krizlerinden genel olarak dünya ekonomisi olumsuz yönde etkilenmiştir. Japonya gibi endüstrileşmiş ülkelerde bazı sektörlerde önemli yapısal reformlar yapılmış, daha az enerji ve kaynak harcayan ve daha az işgücüne dayanan endüstriler önem kazanmış, yüksek katma değerli ve bilgi yoğun endüstrilere ağırlık vermeye başlanmıştır. Diğer bir deyişle, elektronik, mekatronik, yeni materyeller, kimya, biyoteknoloji ve yeni enerji sahalarına daha fazla önem vermeye başlanmıştır. Bu sahalardaki endüstriyel kuruluşlar hafif ince ve çok küçük mamullerin imalatını gerçekleştirebilen yüksek teknoloji kullanmaktadırlar.

Yüksek teknoloji ile ilgili araştırma geliştirme çalışmaları Japonya'da şirketlerin kendi yönetimlerine yardımcı olduğu gibi

tüm endüstrinin ve ekonominin gelişmesi için de önem taşımaktadır. Ancak yüksek teknoloji araştırma geliştirme çalışmaları önemli miktarda kapital gerektirirken, bir mamulün planlanmasından üretilmesine kadar geçen sürenin uzun olup, mamulün yaşam süresinin genellikle kısa olması nedeni ile bu tip araştırmaların sadece özel sektör değil devlet tarafından da yapılması gerekmektedir.

Araştırma-geliştirme harcamalarının 1981 yılında en yüksek olduğu ülkeler ABD (69.790 milyon dolar) ve SSCB (32.503 milyon dolar) idi. Her iki ülkede de harcamaların hemen hemen yarıya yakın bir kısmı devlet tarafından yapılmıştır. Fransa'da ise 11.502 milyon dolar olan harcamaların yüzde 57.6'sı hükümet fonlarından karşılanmıştır. Japonya'da ise bu tip çalışmalara hükümetin katkısının her yıl azaldığı görülmektedir.

**BELLI BAŞLI ÜLKELERDE ARAŞTIRMA-GELIŐTIRME
HARCAMALARI VE ARAŐTIRMALARI**

Ülke/ Sene	Araőtirma Geliştirme Harcamaları (ABD \$)	Hükümet Fonları (%)		Savunma Dışında Hükümet Fonları (%)	Araőtirma Geliştirme Harcamaları/ GNP. (%)	Araőtirma Geliştirme Harcamaları/ Net.Mil.Has.	Araőtirmacı Sayısı	Her 100 kiőtme düşen Araőtirmacı Sayısı	Herbir Araőtir- macıya düşen Araőtirma Geliőtir- me Harcaması
		(%)	(%)						
Japonya									
1978	16.967	28.0	27.5	27.5	1.73	2.14	273.102	2.4	62.120
1979	18.546	27.4	26.9	26.9	1.83	2.27	281.920	2.4	65.769
1980	20.660	25.8	25.4	25.4	1.95	2.42	302.585	2.6	68.284
1981	24.326	25.0	24.5	24.5	2.11	2.65	317.487	2.7	76.644
A.B.D.									
1980	62.221	47.5	33.1	33.1	2.36	2.66	647.200	2.8	96.118
1981	69.790	47.2	31.8	31.8	2.38	2.68	673.000	2.9	103.719
1982	77.285	46.7	30.3	30.3	2.53	2.86	698.000	3.0	110.719
İngiltere									
1978	6.955	48.1	31.6	31.6	2.19	2.47	86.519	1.5	80.371
B.Almanya									
1979	19.721	44.1	41.1	41.1	2.58	2.91	110.715	1.8	178.138
1980	21.607	43.1	40.5	40.5	2.63	2.98	-	-	-
1981	18.285	43.1	40.9	40.9	2.66	3.04	-	-	-
Fransa									
1979	10.341	56.0	44.1	44.1	1.79	2.02	72.889	1.4	141.899
1980	12.055	56.3	43.7	43.7	1.84	2.07	-	-	-
1981	11.502	57.6	46.4	46.4	-	2.28	-	-	-
S.S.C.B.									
1980	32.276	46.7	-	-	3.47	4.65	1.373.300	5.2	23.511
1981	32.503	45.8	-	-	-	4.85	1.411.200	5.3	23.039

Ülkeler arasında teknolojik değişimi endüstriyel işbirliğinin bir gereğidir. Teknoloji değişiminde gelişmiş ülkelerin ödemeler dengesi pozisyonlarına bakılırsa Japonya ve Batı Almanya'nın ihraç ettiklerinden daha fazla teknoloji ithal ettikleri, İngiltere, Fransa ve ABD'nin ise daha fazla teknoloji ihraç ettikleri anlaşılmıştır. Bu iki ülkenin diğerlerinden daha ileri teknolojiye mi sahip oldukları, yoksa ithal teknolojileri kullanarak uluslararası rekabette önemi geçmeye çalıştıkları sorusu akla gelmektedir.

**Belli Başlı Ülkelerde Teknolojik
Ödemeler Dengesi
(000 \$)**

		<u>İhraç Teknoloji Miktarı</u>	<u>İthal Teknoloji Miktarı</u>
Japonya	1965	16.597	165.975
	1970	58.626	432.719
	1975	166.725	710.916
	1981	535.147	1.709.750
İngiltere	1965	138.312	130.013
	1970	273.590	254.048
	1975	491.913	485.175
	1981	1.023.378	824.878
Batı Almanya	1965	74.688	165.975
	1970	120.044	307.091
	1975	306.603	727.762
	1981	485.260	947.847
Fransa	1965	168.741	215.767
	1970	343.385	357.342
	1975	1.314.016	1.034.366
	1981	4.063.492	2.135.835
ABD	1965	1.535.269	135.546
	1970	2.331.099	226.130
	1975	4.299.191	471.698
	1981	7.092.970	888.888

1965'de Japonya'nın ihraç ettiği teknolojinin değeri ithal ettiğinin yüzde 10'nu kadar iken, bu oran yavaş yavaş yükselecek 1981'de yüzde 31.2'ye ulaşmıştır. Batı Almanya'nın ise 1981'de ihracı ithalatının yüzde 51'ine eşittir.

1981'de en fazla teknoloji ihracının 7.093 milyon dolar ile ABD gerçekleştirmiştir. Bu lkeyi Fransa 4.063 milyon dolar ile takip etmektedir. Ancak Fransa ihracatının hemen hemen yarıya yakın bir kısmı kadar ithalat yaparken ABD'nin ithalatı ihracatının sadece yüzde 12.5'ini teşkil etmektedir.

Japon Sendikacılığı

Japon çalışma mevzuatı özellikle ikinci dünya savaşından sonra ABD'den esinlenerek düzenlenmiştir. Sendikacılık hareketi 1950'li yıllardan sonra büyük gelişim göstermiştir. Japonya'da mevcut sendikaların yüzde 70'e yakın kısmı 200'den az işçi çalıştıran atölye ve işyerlerinde kurulmuş olup işyeri düzeyinde örgütlenmişlerdir. Ülkede işçiler toplu bir greve hazırlandıkları zamanda bile, ülkenin geleneksel etkisinde kalmaya devam etmektedirler. Bunlar işverenleri ile bir nevi ailevi ve içten duygusal ilişkileri sürdürmekte olup, geniş çapta işyeri dayanışmasına sahiptirler. Hareketlerini çalıştıkları işyerinin ve topluluğun ötesinde yaymayı olumsuz bulmaktadırlar. Sendikaların tümü, sanayi ile hiçbir şekilde ilişkisi olmayan kimseler tarafından yönetilmektedir. İşveren örgütü ise Japon İşveren Birlikleri Federasyonunda toplanmıştır. Bu örgüt işverenlerin yüzde 12'sini temsil etmekte ancak Japon işçilerinin yüzde 70'den fazlasını çalıştırmaktadır. Sendika hakkı-

na ait özel yasa 1949 tarihli yasa olup, işçilerin sendikalar halinde örgütlenmeye hakları olduğunu açıkca bildirmektedir. Ancak kamuya ait işyerleri ve idarelerindeki işçiler konusu özel düzenlemeler içinde öngörülmüştür. Kamu ortaklarında ve ulusal kuruluşlardaki işçi işveren ilişkilerindeki yasa ve yöresel kamu kuruluşlarındaki yasa; bütün kamu ortaklığı ve kuruluşlardaki işçilere, bir sendika kurmak hakkını tanımaktadır. Yalnız bu sendikaya sadece ücretli olanlar girebilir. Yöneticilik görevi yapan kişiler sendika kuramaz ve kurulmuş olanlara giremez. Japonya'da yöresel veya ulusal kamu idareleri sendikaları, müzakere yapmak hakkına sahiptirler. Ancak toplu sözleşme yapamazlar ve grev kararı veremezler. Grev yapılması üyelerin gizli oyları ile kararlaştırılmaktadır. Sosyal fonlar ancak, yasa ile belirlenmiş olan işlerde ve üyeler çoğunluğunun açık ve kesin izniyle kullanılır. Yasalar açık olarak, işverenler işçilerin bir sendikaya girmekten kaçınmalarını veya çıkmalarını iş koşulu olarak koyamazlar. İşverenler bir işçi sendikasının kurulmasına ve yönetimine karışamazlar. Japonya'da iş yerlerindeki dürrüst olmayan uygulamaların önlenmesi

görevini işçi-işveren ilişkileri komitelerine verilmiştir.

Toplu sözleşmeler; sendikalarının çoğunluğunun işyeri düzeyinde kurulmuş olması nedeniyle önemli bölümü bu düzeyde gerçekleştirilmektedir. Japon işverenleri genellikle toplu müzakerelerin işkolu seviyesinde yapılmasına karşıdırlar. Toplu sözleşmelerde meydana getirilmiş olan iki tür kurul vardır. Çalışma koşullarını, düzenli aralıklarla incelemeye ayrılmış kurullar, genel nitelikteki uyuşmazlıkları ve tek başlı anlaşmazlıkları çözmeye görevli kurullar. Japon yasalarına göre taraflar arasındaki anlaşmazlıkları ilk önce dostça çözümlenmeye çaba göstermekte yükümlü tutmaktadır. Kamu kuruluşlarını ilgilendiren anlaşmazlıklar ise zorunlu tahkime tabidir. Japonya'da herhangi bir işyerinde güvenlik tesisatının normal işlemlerini dar boğazlara sokabilmek veya durduracak bir grevi başlatmak yasaklanmıştır. Aynı şekilde kamu kuruluş ve işyerlerindeki grev ve lokavtlar yasak edilmiştir. Sendikaların diğer bir görevi de işçilerin gelişmesidir.

Sendika giderlerinin yüzde 10'nun işçi eğitimine ayrıldığı görülmektedir. Sendi-